

Ungdomars sexuella erfarenheter — några karaktäristika

Bo Lewin

För att finna svar på frågor om hur unga människor förhåller sig till sin sexualitet, hur föreställningar om hur "normalitet" skapas och upprätthålles samt hur olika bakgrundsfaktorer som kön, socialgrupp och uppväxtort påverkar den sexuella socialisationen genomfördes 1980–1983 en sociologisk studie av ungdomars sexuella föreställningar och beteende. Uppgifter samlades in från mer än 1 000 ungdomar i grundskolans högstadium på skilda (och varandra mycket olika) orter i Sverige. Undersökningen utfördes inom sexualforskningsprojektet vid Sociologiska institutionen, Uppsala universitet.

Ansvarig för projektet var Bo Lewin, som är docent i sociologi. Han har sedan slutet av 1970-talet helt ägnat sig åt forskning om sexuell socialisation, och har vid flera tillfällen arbetat som konsult åt WHO i frågor rörande familjeplanering, sexualundervisning och sexuell hälsa. Han har även varit gästforskare vid Kinsey-institutet.

Inom ramen för det av Riksbankens Jubileumsfond finansierade projektet Ungdom och Sexualitet samlades under åren 1980 och 1981 in data från över 1 000 ungdomar om deras sexuella föreställningar och erfarenheter. Projektets syfte var att i ljuset av ungdomarnas föreställningar och den sociala verklighet som var deras analysera betydelsen av de sexuella erfarenheter de förvärvat. Såväl en omfattande beskrivning av metod och resultat (2) som en förkortad redovisning (3) har tidigare presenterats.

Syftet med denna artikel är att utgående från den nämnda undersökningen peka på vissa förhållanden som är av stor betydelse för vår förståelse av ung-

domars sexuella liv. Här kommer att kortfattat beröras, att ungdomarna i stort är tillfreds med de sexuella erfarenheter som är deras; att ackumuleringen av sexuella erfarenheter delvis sker på ett annorlunda sätt än flertalet teorier utgår från; samt att en minoritet pojkar i sitt beteende avviker från såväl majoriteten pojkar som samtliga flickor.

Metod

Data samlades in från två olika slag av urval. Det första urvalet består av elever i grundskolans högstadium (åk 7–9) på sex olika orter, med varierande urbaniseringsgrad och med skilda näringspolitiska karaktäristika. På den minsta orten genomfördes en totalundersökning, på de tre närmast större orterna gjordes urvalet representativt för samtliga elever i åk 7–9 på orten i fråga. På de två största undersökningsorterna (större industristäder) är urvalet representativt för ett rektorsområde i vardera staden. Totalt ingick 1 323 elever i de skolklasser som utgjorde urvalet. 1 218 av dem var närvarande under de lektioner som avsatts för besvarande av det frågeformulär som utarbetats inom ramen för forskningsprojektet. 1 208 seriöst besvarade enkäter insamlades. Det använda frågeformuläret omfattade 96 frågor och berörde social bakgrund, kamratkontakter, relationer i skolan, föreställningar om familjebildning, kunskaper om sexualitet, informationskanaler, inställning till sexualitet, värdering av de egna sexuella erfarenheterna samt inställning till olika samhällsfrågor inklusive sexualbrottslagstiftning. Formuläret tog ca 45 minuter att besvara.

Detta enkäturval kompletterades med kvalitativa data med hjälp av s k djupintervjuer med elever från ett antal mindre, strategiska urval. Totalt genomfördes 81 sådana fördjupningsintervjuer (med 41 flic-

kor och 40 pojkar). Ungdomarna som deltog i fördjupningsintervjuerna valdes ut som ett resultat av att de tillhörde klart definierade grupper på någon av de skolor som ingick i undersökningen. Dessa grupper var av typen politisk skolförening, religiös skolgrupp, klart avgränsad kamratgrupp etc. Samtliga medlemmar i dessa möjliga strategiska urval sammankallades i ett tidigt skede och informerades om undersökningen och dess syfte. Samtliga grupper förklarade sig villiga deltaga i undersökningen. Endast när det gäller en grupp uppstod under intervjuarbetets gång ett besvärande bortfall. De ofta mer än timslånga intervjuerna bandades för senare utskrift. De 81 ungdomar som deltog i fördjupningsintervjuerna besvarade också ett omfattande frågeformulär, vilket utöver samtliga frågor som ställts till enkäturvalet också innehöll ett stort antal frågor rörande egna sexuella erfarenheter och omständigheterna kring dessa.

Resultat och diskussion

För att belysa hur ungdomarna uppfattade sina sexuella erfarenheter fick de i det skriftliga frågeformuläret ta ställning till 38 olika adjektiv och uttryck genom att kryssa för det eller de alternativ de ansåg bäst passa in på de egna erfarenheterna. Ord/uttryck med en klar positiv eller negativ konnotation har använts för konstruktion av ett enkelt additivt index, kallat Sexuell Evalvering. De ingående orden/uttrycken presenteras i *tabell 1*. I tabellen framgår även vilken andel av pojkarna och flickorna som valt att markera respektive ord/uttryck. Ord över det horisontella strecket har ansetts ge uttryck för en positiv värdering, under det att ord under strecket ansetts ge uttryck för en negativ värdering.

Frågans formulering ("Här nedan finns ett antal ord uppräknade. Ange för vart och ett av dem om Du anser att det passar för att beskriva Dina sexuella erfarenheter! Tänk på att sexuella erfarenheter kan vara av många slag och innefatta mycket mer än endast samlag. Frågan skall därför besvaras av alla.") måste naturligtvis beaktas när resultaten tolkas. Att exempelvis 61 procent av flickorna kryssat för "mysigt", bör naturligtvis inte tolkas till att för 39 procent av flickorna skulle gälla, att deras sexuella erfarenheter inte alls karaktäriseras av mysig-

Tabell 1. Andel ungdomar (efter kön) som markerat olika ord/uttryck för att karaktärisera sina sexuella erfarenheter

Uttryck	Procent	
	Flickor (n=578)	Pojkar (n=568)
Skönt	58	72
Mysigt	61	52
Ömt	61	39
Mjukt	53	41
Vill själv	45	44
Upphetsande	35	48
Spännande	38	39
Trevligt	32	42
Lockande	31	42
Roligt	20	24
Omtänksamt	26	11
Ger en kick	5	11
Berikande	4	7
Oroande	6	4
Skrämmande	5	1
Snuskigt	2	3
Äckligt	2	3
Tvungen	2	3
Likgiltigt	1	3
Larvigt	2	2
Obehagligt	2	1
Flopp	0	3
Omoralskt	1	3
Perverst	1	2
För andra gör det	1	2
Ledsamt	1	1

het. Rimligen bör det hela tolkas så att 61 procent av flickorna finner, att "mysigt" på ett bra sätt beskriver deras erfarenheter, under det att 39 procent inte funnit ordet "mysigt" adekvat för att beskriva just deras erfarenheter.

Den positiva värderingen

Som framgår av tabell 1 är ungdomarnas värdering av de sexuella erfarenheterna positiv. Endast enstaka procent av ungdomarna har markerat något eller några av de ord/uttryck som ansetts ha en negativ konnotation. Detta är ett viktigt konstaterande. Utgående från våra egna värderingar tenderar nämligen vi vuxna ofta bedöma ungdomarnas sexliv anorlunda än de själva gör. Erfarenheter som vi i vår sociala situation och med vår erfarenhet inte skulle

Utgående från våra egna värderingar tenderar nämligen vi vuxna ofta bedöma ungdomarnas sexliv annorlunda än de själva gör.

bedöma som särdeles positiva kan mycket väl av ungdomarna bedömas positivt. Orsaken till detta torde vara, att deras situation är så annorlunda samt att deras erfarenheter ofta är av betydelse för deras utveckling och innebär därmed något för dem positivt, även när de är av ett slag vi vuxna inte skulle finna särdeles berikande. När vi nalkas ungdomar och konfronteras med deras sexuella liv måste vi betänka, att deras situation i så mycket är skild från vår. För att kunna stödja dem i deras utveckling så att erfarenheterna blir något att bygga på, och inte endast något att förkasta, måste vi – vill jag hävda – utgå från deras situation, inte från vår.

Med utgångspunkt i hur ungdomarna valt att markera ord/uttryck kan vi även konstruera ett enkelt additivt index för Sexuell Evalvering. Om en individ markerat att något av de "negativa" orden stämmer på hennes/hans erfarenheter har hon/han tilldelats ett minuspoäng. Om två "negativa" ord markerats har hon/han fått två minuspoäng etc. På motsvarande sätt har varje individ kunnat få positiva poäng genom att markera ord som ansetts beteckna "positiva" värderingar av de egna sexuella erfarenheterna. För varje individ har på detta sätt beräknats ett index vars värde är beroende av hur många "positiva" och "negativa" ord den unge ansett stämma på de egna sexuella erfarenheterna. Teoretiskt kan detta index variera från -13 till +13. Parametervärden presenteras i tabell 2.

Tabell 2. Värdering av egna sexuella erfarenheter; Additivt index Sexuell Evalvering

Statistiskt mått	Flickor	Pojkar
min/max	-4/12	-5/12
medelvärde	4,4	4,4
standardavvikelse	3,2	3,2
antal	578	568

I vilken utsträckning ungdomarna valt att uppfatta sina sexuella erfarenheter positivt eller negativt

kan naturligtvis relateras till ungdomarnas sociala förhållanden och deras bakgrund. I tabell 3 har indexet Sexuell Evalvering relaterats till ett antal bakgrundsvariabler vilka vanligtvis bedöms som väsentliga.

Bakgrundsvariablerna i tabell 3 har trikotomiserats. För flertalet av variablerna har respondenterna delats upp i tre så nära likstora grupper som möjligt ('låg', 'medel' och 'hög'). För tre variabler är uppdelningen 'inga', 'få' och 'många'; innebörden av 'inga' torde vara självklar, uppdelningen i 'få' respektive 'många' har skett så att grupperna försökt göras jämnstora. När fördelningen är mycket skev kan grupperna emellertid inte bli jämnstora, utan även trikotomiserad speglar variabeln den underliggande fördelningens skevhet med få individer med extremt höga värden. Indexet över identitetsproblem är skapat på grundval av ett antal frågor om individen (om hon kunde välja) skulle vilja vara sig själv eller någon annan, vilja ha sin egen familj eller någon annan etc. Vantrivselindexet bygger på hur individen besvarat ett antal frågor om hon anser sig ha fått så stor möjlighet att trivas som hon borde, om vänner, kamrater, familj brukar lyssna med intresse på vad hon har att säga etc. Hem-, Kamrat- och Skolorientering har skapats på grundval av svaren på ett antal frågor om vilkas åsikt (dem där hemmas, lärares eller kamraters) som skulle betyda mest för individen om de fick höra olika saker om politik, sexualitet och känslor. Index över Sexuell Kunskap bygger på åtta kunskapsfrågor (huvudsakligen anatomisk fysiologisk faktakunskap). För en närmare diskussion av indexkonstruktionen hänvisas till (2).

Klara samband mellan värderingen av de sexuella erfarenheterna och dessa bakgrundsfaktorer finns endast vad gäller ett mycket begränsat antal variabler.

Endast några få variabler uppvisar för såväl pojkar som flickor klara och signifikanta samband med värderingen av de sexuella erfarenheterna. Dessa variabler är: Indexet över sexualkunskap; Antal personer som individen talat med om sexualitet; samt Ålder. Dessutom finns en tendens till att lägre Hemorientering skulle vara relaterat till en mer positiv värdering av de sexuella erfarenheter-

Tabell 3. Sexuell Evalvering efter bakgrundsförhållanden. Medelvärden för skilda värden på bakgrundsvariabler samt produktmomentkorrelationskoefficienter, flickor och pojkar

Bakgrundsvariabel	Flickor		Pojkar	
	Medelvärde (n)	r/sig nivå	Medelvärde (n)	r/sig nivå
Socialgrupp		0,01/0,396		-0,07/0,103
I	4,51 (59)		4,55 (77)	
II	4,51 (223)		4,59 (210)	
III	4,37 (266)		4,26 (261)	
Ålder		0,22/0,000		0,20/0,000
låg	3,32 (142)		3,57 (147)	
mellan	4,46 (219)		4,32 (201)	
hög	5,10 (217)		5,02 (219)	
Identitetsproblem		0,12/0,009		0,01/0,418
inga	4,23 (307)		4,41 (302)	
få	4,56 (180)		4,53 (169)	
många	4,85 (82)		4,18 (84)	
Vantrivselindex		0,13/0,004		0,05/0,187
låg	3,91 (207)		4,37 (215)	
medel	4,98 (157)		4,38 (144)	
hög	4,79 (141)		4,51 (116)	
Kamratorientering		0,15/0,004		0,05/0,187
låg	4,10 (178)		4,27 (211)	
medel	4,37 (184)		4,50 (163)	
hög	5,10 (159)		5,09 (96)	
Hemorientering		-0,22/0,000		-0,15/0,003
låg	5,09 (185)		5,19 (154)	
medel	4,62 (170)		4,12 (164)	
hög	3,72 (166)		4,26 (152)	
Skolorientering		-0,09/0,030		-0,04/0,202
låg	3,01 (275)		4,51 (149)	
medel	3,39 (149)		4,61 (142)	
hög	3,29 (97)		4,45 (179)	
Antal syskon		-0,03/0,309		-0,01/0,463
inga	4,24 (45)		3,97 (42)	
få	4,51 (237)		4,48 (227)	
många	4,37 (291)		4,43 (287)	
Sexuell Kunskap		0,24/0,000		0,19/0,000
låg	3,29 (139)		3,28 (170)	
medel	4,31 (209)		4,52 (188)	
hög	5,21 (230)		5,20 (210)	
Antal personer tala		0,34/0,000		0,23/0,000
inga	2,78 (88)		3,51 (172)	
få	4,14 (313)		4,50 (252)	
många	5,73 (177)		5,29 (144)	

na. På grundval av de data som presenteras i tabell 3 förefaller det således rimligt säga, att den som positivt värderar sina sexuella erfarenheter i högre grad än andra karaktäriseras av en något högre ålder, en bättre kunskap om sexualitet och av att tala om

sexualitet med ett större antal personer.

Detta är i sig knappast förvånande, då det kan uttryckas som att den som har god kunskap, människor att tala med och är något äldre naturligtvis har möjlighet till ett mer avspänt förhållande till sin

Den som har god kunskap, människor att tala med och något äldre naturligtvis har möjlighet till ett mer avspänt förhållande till sin sexualitet.

sexualitet och därmed större möjlighet uppskatta den. Av särskilt intresse i detta sammanhang är ålder, som i detta ungdomsmaterial inte endast mäter kronologisk ålder utan i ovanligt hög utsträckning även erfarenhet och måhända mognad. Det går också att visa, att ålder i detta sammanhang främst är ett mindre lyckat mått på mängden sexuella erfarenheter.

Erfarenhetsackumulationen

Vad är då mängden sexuella erfarenheter? I vilken ordningsföljd förvärvar ungdomarna olika erfarenheter, och hur ser olika erfarenhetsmängder ut?

Det har ofta förutsatts, och i nordamerikanska undersökningar stundom även visat sig så vara fallet (se text 4, 5) att ungdomar när de börjar förvärva mer omfattande sexuella erfarenheter börjar med kyssar, smek, sk lätt petting och därefter övergår till mer avancerad petting för att slutligen ha samlag. Samlaget är enligt detta synsätt det sista stadiet i en trappstegsformad erfarenhetsackumulation. Vi saknar detaljerade kunskaper om tidigare förhållanden i Sverige, men kan i och för sig antaga att även i Sverige förhållandena varit sådana att denna föreställning om en trappstegsformad erfarenhetsackumulation med samlaget som slutpunkt överensstämmer med verkligheten. Så är emellertid inte fallet nu.

För de 81 ungdomar som deltagit i fördjupningsintervjuerna finns detaljerade data om vilka omständigheter samt i vilken ordningsföljd de förvärvat dessa erfarenheter. Med hjälp av skalogramanalys kan bestämmas i vilken utsträckning en på teoretiska grunder konstruerad skala uppfyller kraven för en Guttmanskala, dvs en trappstegsformad skala där den som har höga värden har passerat samtliga lägre skalsteg. Den typ av trappstegsformad erfarenhetsackumulation vi diskuterat låter sig således väl beskrivas som en Guttmanskala. Med skalogramanalys kan vi undersöka hur väl ett empiriskt

material överensstämmer med en sådan teoretisk skala.

Petting — i stället för, eller variation och förnyelse

Den konventionella uppfattningen av hur människor i vår kulturkrets förvärvar sexuella erfarenheter kan sammanfattas i det som i tabell 4 kallas Skala I. Enligt denna modell får en människa först erfarenhet av det som kallats lätt petting (operationaliserat som att individen har erfarenhet av att ha smekt könsorganen på en partner och/eller blivit smekt på könsorganen av en partner utan att detta lett till utlösning), därefter erfarenhet av vad som kallats avancerad petting (operationaliserat som erfarenhet av att ha blivit smekt till utlösning utan att ha samlag och/eller att ha smekt partnern till utlösning utan samlag), för att först när dessa båda stadier passerats få erfarenhet av samlag. Den andra skalan, som i tabell 4 kallas Skala II beskriver ett förhållande där erfarenhet av lätt petting följs av samlagserfarenhet, som i sin tur följs av erfarenhet av avancerad petting. Enligt den senare modellen är avancerad petting således inte ett substitut för, eller ett steg på vägen mot, samlagserfarenhet, utan snarare en form av variation och förnyelse för dem som redan har samlagserfarenhet.

Tabell 4. Skalogramanalys

Skala	Reproducerbarhets-koefficient	Skalbarhets-koefficient	n
I lätt petting — — avancerad petting — samlag	0,86	0,64	79
II lätt petting — — samlag — — avancerad petting	0,91	0,76	79

När vi med skalogramanalys undersöker hur erfarenheterna hos de 79 individer för vilka fullständiga svar på dessa frågor föreligger passar de olika modellerna, visar det sig att Skala II beskriver verkligheten betydligt bättre än vad Skala I gör. Som tumregler brukar anges, att reproducerbarhetskoefficienten helst bör vara 0,9 eller högre och skalbarhets-

Enligt den senare modellen är avancerad petting således inte ett substitut för, eller ett steg på väg mot samlagserfarenhet.

koefficienten åtminstone en bit över 0,6. Enligt dessa konventioner uppfyller Skala I (den traditionella bilden) knappast kraven på en Guttmanskala. Skala II däremot uppfyller dessa krav, och de beräknade koefficienterna ger stöd för den modell som beskriver ungdomarnas erfarenhetsackumulation som trappstegsformad med trappstegen: 1. lätt petting, 2. samlag, 3. avancerad petting.

Vi kan på grundval av denna skalogramanalys beräkna ett index för Sexuell Erfarenhet. Indexet har värdena 3 = erfarenhet av avancerad petting; 2 = erfarenhet av samlag men ej av avancerad petting; 1 = erfarenhet av lätt petting men ej samlag eller avancerad petting; samt 0 = ingen erfarenhet av dessa beteenden. Med hjälp av de produktmomentkorrelationskoefficienter som presenteras i tabell 5 kan vi därmed närmare belysa samband mellan värderingen av de egna sexuella erfarenheterna, omfattningen av dessa erfarenheter och åldern.

Tabell 5. Produktmomentkorrelationer och partialkorrelationer: Sexuell Evalvering; Sexuell Erfarenhet; Ålder. Individer som deltagit i fördjupningsintervjuer

	Sexuell Erfarenhet	Ålder
Sexuell Evalvering	r=0,55 p=0,000 n=78	r=0,28 p=0,005 n=78
PARTIALKORRELATION		
Sexuell	Sexuell Erfarenhet	r(eval-åld.erf) =0,07
Evalvering	konstanthålles	p=0,281 n=77

Erfarenhet ger positiv värdering

Inledningsvis bör nämnas att med tanke på det begränsade antal individer som deltagit i fördjupningsintervjuerna är det i detta sammanhang inte lämpligt särredovisa pojkar och flickor. Av tabell 5 framgår att produktmomentkorrelationskoefficienten

för sambandet mellan Sexuell Evalvering och ålder är något starkare bland dessa intervjuade ungdomar än bland totalurvalet, även om korrelationen är av samma storleksordning. Vidare framgår, att den korrelation som kan beräknas endast för dem som intervjuats, nämligen sambandet mellan Sexuell Evalvering och indexet över Sexuell Erfarenhet är (med sociologiska mått) mycket högt ($r = 0,55$ $p = 0,000$). Vad gäller värderingen av de sexuella erfarenheterna finns således det starkaste sambandet med variabeln Sexuell Erfarenhet på ett sådant sätt att en positiv bedömning av de egna sexuella erfarenheterna sammanhänger med mer omfattande sexuella erfarenheter. Ju mer erfarenhet en individ har desto positivare tenderar denne att bedöma dessa sina sexuella erfarenheter.

Som tidigare påpekats, samvarierar ålder givetvis för ungdomar mer än för andra grupper med omfattningen av den sexuella erfarenheten. Det är därför lämpligt undersöka i vilken utsträckning den korrelation vi tidigare funnit mellan Sexuell Evalvering och ålder beror på att ålder samvarierar med Sexuell Erfarenhet. Detta gör vi enklast genom att beräkna partialkorrelationskoefficienten för sambandet mellan Sexuell Evalvering och ålder under det att vi konstanthåller index för Sexuell Erfarenhet. Vi får då ett värde för ålderns samvariation med den sexuella evalveringen på varje erfarenhetsnivå. Av tabell 5 framgår, att det relativt starka sambandet mellan Sexuell Evalvering och ålder ($r = 0,28$) försvinner när vi konstanthåller Sexuell Erfarenhet. Partialkorrelationskoefficienten för sambandet mellan Sexuell Evalvering och ålder blir endast $r = 0,07$ när Sexuell Erfarenhet konstanthålls. Därav kan vi dra slutsatsen, att sambandet mellan Sexuell Evalvering och ålder är ett sk skensamband. Mellan ålder och Sexuell Evalvering finns inget egentligt samband. Sambandet finns mellan Sexuell Evalvering och Sexuell Erfarenhet. Då Sexuell Erfarenhet och ålder är korrelerade med varandra uppstår ett skensamband så att det ser ut som det förelåg ett reellt samband mellan ålder och Sexuell Evalvering.

Då det inte finns någon anledning förvänta sig att förhållandet skulle vara annorlunda i det större urval, för vilket vi inte har tillräckligt detaljerade data

om mängden sexuella erfarenheter för att kunna beräkna indexet Sexuell Erfarenhet, bör vi revidera vad som tidigare sagts om vilka bakgrundsförhållanden som samvarierar med en positiv värdering av de egna sexuella erfarenheterna. Det är således inte högre ålder, bättre kunskap och fler samtalspartners som i första hand karaktäriserar dem som har en mer positiv värdering av sina sexuella erfarenheter. I stället bör det formuleras som, att det förefaller rimligt hävda att de som mest positivt värderar sina sexuella erfarenheter i högre grad än andra har mer omfattande sexuella erfarenheter, har bättre sexuell kunskap och fler samtalspartners i sexualfrågor.

Att det finns ett sådant enkelt samband mellan mängden sexuell erfarenhet och värderingen av dessa sexuella erfarenheter hos dessa ungdomar får inte förleda oss till att förutsätta att ett sådant samband blir bestående. Allt eftersom ungdomarna blir äldre, får en mer utvecklad social identitet, förvärvnar sociala positioner och socialiseras in i lokala sociala gemenskaper lär de sig gängse värderingar och kommer så småningom att med all sannolikhet (om-)tolka sina ungdomserfarenheter på ett sätt som systematiskt kommer att variera med sociala bakgrundskaraktäristika. Ungdomarna är under sin ungdomstid, när de förvärvnar dessa erfarenheter, ännu inte så insocialiserade i sina kommande sociala positioner och sociala identiteter, att annat än själva glädjen över det sexuella upptäckandet har betydelse. Det är således viktigt att vi vuxna, när vi nalkas ungdomar frigör oss från de tolkningar som sammanhänger med vår egen sociala position. För de ungdomar som har god kunskap och samtidigt är trygga genom att ha flera medmänniskor med vilka de kan diskutera sin sexualitet är förvärvandet av ytterligare sexuella erfarenheter en grund till att än mer positivt värdera dessa erfarenheter. Omvänt gäller naturligtvis också, att de som har dåliga kunskaper, saknar människor att tala om sexualitet med och har mindre omfattande erfarenheter tenderar att värdera dessa erfarenheter negativt.

Slutligen bör vad gäller ungdomars sexuella liv påpekas, att det finns en liten minoritet pojkar som i sitt beteende klart avviker från majoriteten av pojkar liksom från flickor i allmänhet. Denna grupp

är intressant – inte på grund av sin storlek – utan på grund av den betydelse denna minoritet har för den inte alldeles sällan förekommande uppfattningen, att ungdomar är sexuellt promiskuösa.

Som beskrivits på annat håll (1) skaffar sig pojkar mycket tidigt uppfattningen att det är flickorna som kontrollerar deras möjligheter till sexuell utlevelse. I den nämnda studien (ett samarbetsprojekt med Skolgynekologiska mottagningen i Uppsala i samband med vilket under 1978 bl.a. insamlades data från ett representativt urval elever i gymnasiet år 1) konstaterades att pojkarnas första samlag i betydligt högre grad än flickornas karaktäriserades av tillfälligheter och ägde rum utanför stadiga förhållanden. Pojkarna i den studerade åldersgruppen hade mindre ofta samlag och hade ett mindre regelbundet sexualliv än flickorna. Med detta var de missnöjda. Flickorna var i betydligt högre utsträckning än pojkarna nöjda med hur ofta de hade samlag. Av betydelse visade sig också vara effekterna av de rådande mönster som föreskriver, att i ett parförhållande pojken bör vara något äldre än flickan. Tonårspojken, som ofta är missnöjd med att han själv inte har haft (eller tillräckligt ofta har) samlag vet, vilket troligtvis bidrar till hans frustration, att de jämnåriga flickor som är hans klasskamrater har samlag – dock inte med honom utan med ett par år äldre pojkar. Resonemanget sammanfattades i det sammanhanget som:

"If boys on average do not have a weaker interest in sexuality and intercourse than girls the same age, they are left with a greater problem of availability of sex than girls. This is probably why we find more boys to be dissatisfied with their coital frequency and more girls engaging in coital activities . . . This situation fosters an attitude among the boys of being deprived of heterosexual outlets and helps create an adolescent boy who has only sudden and coincidental relations of limited involvement with girls. Thus he is out for 'one thing only' – the sexual outlet that he, according to existing roles and habits, cannot develop into a mature sexual relation with someone older and more experienced who can act not only as a coital partner but also as a provider of support and reassurance. The courage and comfort are often sought in alcohol by our adolescent boy. The boy is still in many respects immature (which is one reason why older girls do not want him), childish and in need of support" (1).

Vidare kan från den nu refererade undersökningen liksom från den större här i övrigt diskuterade studien av ungdom och sexualitet anföras data som visar på skillnader mellan i vart fall vissa pojkar och flertalet pojkar och samtliga flickor. För pojkarna gäller att de kan delas upp i två grupper: en grupp omfattande flertalet pojkar och för vilka gäller att de haft relativt få samlagspartners, om de alls haft samlag (i genomsnitt något färre än flickorna), samt en grupp omfattande en liten minoritet för vilken gäller, att samtliga haft betydligt fler partners än någon flicka. Denna uppdelning av pojkarna (men inte flickorna) i två grupper där den ena gruppen består av individer med få samlagspartners och den andra gruppen består av individer med många samlagspartners kunde beläggas i båda undersökningarna. Mönstret framträdde dock tydligast i den undersökning som omfattade de något äldre individerna i gymnasiet år 1. Orsaken till detta är troligen att de yngre eleverna i grundskolans årskurser 7–9 ännu inte hunnit skaffa sig tillräckligt med sexuella erfarenheter för att aggregerade data skall ge samma klara bild. Det totala antalet partners är helt enkelt för lågt för att tydliga mönster skall framträda. I undersökningen av gymnasieelever framträder mönstret tydligare i det att utöver vad som ovan sagts det även visade sig, att för flickorna gällde att ha haft en partner var vanligare än att ha haft två partners, vilket i sin tur var vanligare än att ha haft tre partners etc (majoriteten av flickorna hade dock haft mer än en partner). En kurva som visade andelen flickor som haft ett visst antal samlagspartners skulle således visa ett kontinuerligt fallande förlopp allt eftersom antalet partners steg. För pojkarna skulle en sådan kurva visa sig i större delen av fördelningen ligga under flickornas kurva, men ha en puckel i den ände av fördelningen där de med extremt många partners påträffas, och där flickornas kurva redan sjunkit till noll.

Denna minoritet av mycket aktiva pojkar påverkar naturligtvis bilden av ungdomssexualitet. De är också av stor betydelse vad gäller sexuell hälsa i en mer begränsad betydelse. Dessa pojkar utgör en betydande riskfaktor inte endast vad gäller psykosocial hälsa (med tanke på deras oförmåga att upprätthålla relationer), utan även vad gäller sexuell

överförbara sjukdomar.

För den som har kontakter med ungdomar och/eller arbetar med sexualpedagogik blir det i ljuset av presenterade data viktigt att betänka vikten av differentierade budskap. Flertalet ungdomar integrerar sexualiteten i sin allmänna identitetsutveckling och uppfattar sina sexuella erfarenheter mycket positivt. De förvärvar dessa erfarenheter i en ordning som innebär att samlag kommer relativt tidigt i erfarenhetsackumulationen. Denna majoritet av ungdomar utgör emellertid inte något hot mot vare sig sin egen eller andras hälsa. De skall inte avskräckas från sexualitet, eller uppmuntras till en mer restriktiv sexuell hållning. Snarast behöver de ungdomar som inte är privilegierade nog att ha god sexuell kunskap och människor att tala med om sin sexualitet stöd och uppmuntran från vuxna, så att de i likhet med majoriteten kan relatera positivt till sina sexuella erfarenheter, och med kunskap och trygghet utveckla sin sexuella handlingsrepertoar under trygghet och med stöd av en icke fördömande omgivning så att även de lär sig positivt integrera sexualiteten i sitt liv.

Därutöver finns en mycket liten minoritet pojkar som givetvis också behöver stöd och uppmuntran, men måhända på ett något annat sätt. Dessa pojkar med mycket omfattande sexuella erfarenheter, och erfarenhet av ett mycket stort antal partners måste fås att inse de risker som är förenade med den livsstil de har. Uppgiften att informera och påverka dessa pojkar bör emellertid inte leda till att vi som vuxna skapar onödigt oro, osäkerhet och ångest hos ungdomar i gemen.

REFERENSER

- 1 Lewin, Bo: The Adolescent Boy and Girl: First and Other Early Experiences with Intercourse from a Representative Sample of Swedish School Adolescents, Archives of Sexual Behavior, Vol 11 No 5, 1982
- 2 Lewin, Bo & Gisela Helmius: Ungdom och sexualitet: En sociologisk studie av ungdomars sexuella föreställningar och erfarenheter, Uppsala Universitet, 1983, ISBN 91-506-0425-2
- 3 Lewin, Bo & Gisela Helmius: Ungdom, kärlek & sex: Om ungdomars sexuella liv på 80-talet, Norstedts, 1986, ISBN 91-1-863041-3
- 4 Reiss, Ira: Premarital Sexual Standards in America, New Jersey, 1969
- 5 Reiss, Ira: The Social Context of Premarital Sexual Permissiveness, New York 1967